

ROLY VO FAIRTRADE

VZDELÁVACIA LEKCIA

FAIRTRADE
ČESKO a SLOVENSKO

Pěstitelka banánů z panamského družstva COOBANA.
Foto: Stanislav Kominěk, Fairtrade Česko a Slovensko

VZDELÁVACIA LEKCIA ROLY VO FAIRTRADE

Ciele:

- ★ Účastníci a účastníčky porozumejú rolám jednotlivých aktérov zapojených do systému Fairtrade.
- ★ Účastníci a účastníčky popíšu spôsob, akým v systéme Fairtrade putujú peniaze a suroviny.

Anotácia: Účastníci a účastníčky preskúmajú, kto sú aktéri v systéme Fairtrade a ako medzi nimi putujú peniaze a suroviny. Na príklade kávy si názorne ukážu, komu kto platí za suroviny a služby, ako je poskladaný dodávateľský reťazec a akú úlohu v ňom zohráva Fairtrade International a audítorská spoločnosť FLOCERT. Účastníci a účastníčky porozumejú, kto musí byť v systéme Fairtrade certifikovaným partnerom a na čo slúži licencia. Pre pochopenie dodávateľského reťazca a sily jednotlivých aktérov odporúčame pred touto lekciou zaradiť lekcii Záhada lacných banánov.

Kľúčová otázka: Ako putujú peniaze a suroviny v dodávateľskom reťazci systéme Fairtrade?

Vek: 14+

Počet účastníkov/ičok: 10+ (dá sa využiť aj s menej ľuďmi ak niekto bude reprezentovať viac rolí)

Časová dotácia: 45+ minút

Pomôcky:

- ★ kartičky rolí - vytlačené a vystrihnuté (v prílohe),
- ★ diagram putovania peňazí a kávy - vytlačené farebne pre pedagóga/ičku (v prílohe),
- ★ papiere, ceruzky, fixky, papierová lepiaca páska, flipchartový papier alebo tabule, farebné povrázky (zelenej, modrej, červenej a oranžovej farby).

POSTUP = EVOKÁCIA + UVEDOMENIE + REFLEXIA

EVOKÁCIA (5 MINÚT)

Predstava putovania peňazí a surovín

(5 minút)

Povedzte účastníkom a účastníckam, že sa budete zaoberať **dodávateľským reťazcom v systéme Fairtrade**, teda tým, odkiaľ kam a cez koho putuje tovar - káva a ako reťazcom putujú peniaze. Na úvod ich nechajte vo dvojiciach znázorniť ich predstavy o dodávateľskom reťazci vo Fairtrade. Jeden z dvojice znázorní predstavu **putovania peňazí od spotrebiteľa k pestovateľovi** a druhý naopak znázorní svoju predstavu **putovania tovaru (kávy) od pestovateľa k spotrebiteľovi**. Svoje znázornenie budú môcť na konci tejto lekcie doplniť. Premýšľanie môžete podporiť týmito otázkami:

- ★ **Kde v dodávateľskom reťazci bude pražiareň?**
- ★ **Kde v dodávateľskom reťazci bude importér (dovozca)?**
- ★ **Kde v dodávateľskom reťazci bude fairtradové pestovateľské družstvo?**

UVEDOMENIE (35 MINÚT)

Aktéri a vzťahy v systéme Fairtrade

(35 minút)

V prvej časti si predstavíme jednotlivých aktérov reťazca systému Fairtrade. Naše ukážka je jednou z možností fungovania dodávateľského reťazca, neplatí pre všetky prípady: niekedy je dodávateľský reťazec kratší, niekedy dlhší, ale uvedený príklad je typický pre kávu.

Rozdelte účastníkov a účastníčky do desiatich skupín a do každej dajte **kartičku roly**. Každý má za úlohu prečítať si kartičku roly, napísať svoju úlohu fixkou na papierovú lepiacu pásku a nalepiť si ju na hrud'

Nechajte teraz účastníkov a účastníčky, aby sa vzájomne zoznámili. Dajte im na to dostatok času, aby mohli **obísť všetky ostatné skupiny rolí** a vymeniť si informácie o tom, či spolu majú nejaký vzťah. Zamerajú sa pritom na tieto otázky:

- ★ Kto mi za niečo platí a komu platím ja?
- ★ Kto odo mňa odoberá kávu a od koho ju mám ja?
- ★ Platím niekomu za vykonanie auditu a certifikáciu?
- ★ Platím niekomu licenčné poplatky?

Potom im zadajte úlohu **poskladať v priestore celý dodávateľský reťazec od pestovateľa až po spotrebiteľa** (pestovateľ - družstvo - exportér - importér - pražiareň - reťazec - spotrebiteľ). Ku znázorneniu väzieb v reťazci medzi jednotlivými aktérmi môžete využiť farebné šnúrkami (pozri prílohu). Začnite zelenými šnúrkami a ukážkou cesty kávy. Postupne ich nechajte **zapojiť aj zostávajúce tri roly**, ktoré riešia certifikáciu a licenciu (FLOCERT, Fairtrade International, Fairtrade Česko a Slovensko).

Až účastníci a účastníčky zostavia celý diagram, **nechajte ich výsledok predstaviť**. Postupne sa spýtajte každej skupiny na ich úlohu, **komu museli platiť** (za kávu, vykonanie auditu alebo licenciu k využitiu známky FAIRTRADE na obale) **a komu kávu ďalej predávali**. Dbajte na to, aby väzby popisovali vlastnými slovami a vyvarovali sa čítaniu popisov z lístočkov.

Postupne pri predstavovaní rolí kontrolujte zaznamenané väzby a prípadne ich podľa diagramu (v prílohe) dopĺňajte či upravujte. Diagram môžete pre lepšiu prehľadnosť postupne zaznamenávať na flipchart, získate tak hotový **diagram putovanie peňazí a kávy**.

REFLEXIA (5 MINÚT)

Porovnanie predstavy a diagramu

(5 minút)

Vyzvite teraz účastníkov a účastníčky, aby si opäť vzali svoj papier s nakreslenú predstavou putovania peňazí a surovín, nechajte ich porovnať ich predstavu s vytvoreným diagramom. Na záver im dajte priestor na komentáre a spýtajte sa, čo ich prekvapilo, alebo čo pre nich boli najzaujímavejšie informácie.

PRÍLOHY = KARTIČKY ROLÍ A DIAGRAM

ROLA

VYSVETLENIE

PESTOVATEĽ

Na rodinnom pozemku pestujem kávovníky. Musím sa o ne starať, vsádzať sadenice, vytvárať kompost, hnojiť, polievať, presekávať, kontrolovať. A raz za rok počas zberu ručne zbieram s brigádnikmi zrelé plody, olúpem šupku a dávam ich sušiť. Pre usušenú zelenú kávu si už prídu z môjho fairtradového družstva. Musím zaplatiť brigádnikov a predajom kávy uživiť svoju rodinu.

Certifikácia: NIE
Licencia: NIE

Do Fairtrade nemôžem vstúpiť sám. Spojíme sa s ďalšími pestovateľmi v okolitých dedinách a založíme družstvo. Cezeň potom kávu predávame. Občas ku mne príde audítor z FLOCERT na kontrolu.

FAIRTRADOVÉ DRUŽSTVO

Družstvo spája pestovateľov. Tí ako jeho členovia si volia predsedu a ďalších zástupcov, ale hlasujú aj o využití fairtradového príplatku. Družstvo zvažuje produkciu od svojich členov, kontroluje ju, uskladňuje ju a predáva exportérovi.

Certifikácia: ÁNO
Licencia: NIE

Naše družstvo sa musí nechať certifikovať. Kontrola z FLOCERT kontroluje účtovníctvo, nakladanie s fairtradovým príplatkom, demokratické riadenie, ako pestovatelia zaobchádzajú s voudou a pôdou, či nevyužívajú detskú prácu alebo geneticky modifikované plodiny. Audity z FLOCERT sú pravidelné, hlásené aj nehlásené.

FAIRTRADOVÝ EXPORTÉR

Ako vývozca zvažam vrecia s kávou nákladnými autami zo skladu fairtradového družstva do prístavu. Kávu skontrolujem a nakladám do prepravných kontajnerov. Musím zaplatiť vodiča a skladníkov, navyše potrebujem niečo zarobiť.

Certifikácia: ÁNO
Licencia: NIE

Musím sa nechať certifikovať. Audítor z FLOCERT u mňa prejde účtovníctvo, preverí či platím družstvu správnu cenu a navyše Fairtradový príplatok, a tiež kontroluje, či objemy nakúpenej a predanej kávy sedia.

ROLA

VYSVETLENIE

FAIRTRADOVÝ IMPORTÉR

Ako dovozca prevážam kávu cez oceán do Európy. Kávu nakupujem v prístave pestovateľskej krajiny a zaistujem prepravu nákladnými loďami. Plavba trvá z Peru do Hamburgu cez 20 dní. Tam už si zelenú kávu odo mňa nakúpi pražiareň. Potrebujem pokryť svoje náklady a niečo aj zarobiť.

Certifikácia: ÁNO
Licencia: NIE

Musím sa nechať certifikovať, audítor z FLOCERT u mňa vo firme pravidelne kontroluje účtovníctvo a sklad. Fairtradová káva sa nesmie zmiešať s normálnou kávou, množstvo nakúpenej zelenej kávy musí sedieť s množstvom predanej kávy.

FAIRTRADOVÁ PRAŽIAREŇ

Nakupujem jutové vrecia so zelenou kávou akonáhle dorazia do európskeho prístavu. Kávu pražíme. Mám vlastnú značku kávy, časť mojej kávy predávam priamo zákazníkovi a časť predávam cez obchodné reťazce. Musím zaplatiť svojich zamestnancov, sklad a splátku na pražičku kávy, na predaji kávy tiež potrebujem zarobiť.

Certifikácia: ÁNO
Licencia: ÁNO

Musím sa nechať certifikovať od FLOCERT, pretože kávu pražíme a balíme. Kávu uvádzam na slovenský trh pod svojou značkou, preto musím Fairtrade Česko a Slovensko platiť licenčný poplatok za kontrolu v systéme a možnosť využitia certifikačnej známky na obale.

OBCHODNÝ REŤAZEC

Nakupujem kávu z certifikovanej pražiarne. Predávam ju potom vo svojich obchodoch spotrebiteľom. Prevádzkujem sklady, zamestnávam predavačov, musím investovať do propagácie. Potrebujem na predaji kávy zarobiť, aby som pokryl svoje náklady a niečo zarobil.

Certifikácia: NIE
Licencia: NIE

Nemusím prejsť certifikáciou, pretože kávu nespracúvam, dostávam ju už zabalenú. Ak káva nie je vyrábaná pod mojou súkromnou značkou, nie som ani licenčným partnerom.

Licenčný poplatok by som musel platiť len v prípade, že budem kávu na trh uvádzať pod svojou značkou a pražiareň ju pre mňa len napraží. Vlastnú Fairtradovú kávu má na Slovensku napríklad Kaufland (pod privátnou značkou K-Bio), Tesco (Tesco Finest), alebo Lidl (vo svojom Coffee To Go automate).

ROLA

VYSVETLENIE

SPOTREBITEĽ

Ako zákazník nakupujem kávu pre svoju spotrebu. Môžem nakupovať priamo v pražiarni, malom obchode alebo v obchodnom reťazci. Chcem nielen kávu dobrej kvality, ale aj podporiť dôstojný život pestovateľov kávy v Peru, Ugande alebo Indii. Vyberám si preto kávu so zelenomodrou certifikačnou známkou FAIRTRADE na obale.

Využívam nielen svoju rolu spotrebiteľa, ale aj svoju úlohu aktívneho občana. Fairtradových pestovateľov môžem podporiť nielen nákupom, ale aj organizovaním informačných podujatí (Férová raňajky, výstava, premietanie) alebo podporou globálneho vzdelávania.

FAIRTRADE INTERNATIONAL

Sme medzinárodná mimovládna nezisková organizácia. Združujeme Fairtrade organizácie a tri veľké siete pestovateľov (pre Afriku, Áziu a Tichomorie, Latinskú Ameriku a Karibik). Polovicu hlasov v rámci nášho valného zhromaždenia majú zástupcovia pestovateľov.

Vytvárame štandardy Fairtrade a dohliadame na využívanie známky FAIRTRADE. Venujeme sa aj rozvoju trhu a zvyšovaniu povedomia o Fairtrade. Svoju činnosť financujeme predovšetkým z licenčných poplatkov od obchodníkov, ktorí používajú známku FAIRTRADE na svojich produktoch.

V štandardoch definujeme pravidlá fungovania Fairtrade. Nájdete tam minimálnu výkupnú cenu za pranú kávu arabiku aj výšku fairtradového príplatku pre fairtradové družstvo. Kontrolu naplňovania týchto štandardov ale už nerobíme my, to má na starosti nezávislá audítorská spoločnosť FLOCERT.

FAIRTRADE ČESKO A SLOVENSKO

Sme mimovládna nezisková organizácia, ktorá sa zaoberá podporou myšlienky a hnutia spravodlivého obchodu (fair trade) a zároveň sme oficiálnym zástupcom Fairtrade International pre Česko a Slovensko.

Komunikujeme s certifikovanými výrobcami, kontrolujeme využívanie známky FAIRTRADE, podieľame sa na propagácii Fairtrade a podporujeme aktívnych ľudí v osвете a vzdelávanie o globálnych súvislostiach vo svete.

Svoju činnosť financujeme predovšetkým z licenčných poplatkov od obchodníkov, ktorí používajú známku FAIRTRADE na svojich produktoch.

FLOCERT

Naša nezávislá audítorská spoločnosť vykonáva kontroly dodržiavania štandardov Fairtrade v spolupráci s audítormi po celom svete. Certifikovaný musí byť každý článok obchodného reťazca, od pestovateľského družstva, cez prepravcu až po spracovateľa, ktorý výrobok zabalí. Tí všetci nám za vykonanie auditu musia zaplatiť.

Našich viac ako 100 preškolených audítorov a auditorek v roku 2018 vykonalo 2999 auditov. Po inšpekcii na mieste posielame audítorskú správu do centrál FLOCERT. Naš analytik správu vyhodnotí. V prípade naplnenia štandardov vystavuje FLOCERT potvrdenie o certifikácii a samotný certifikát. Pokiaľ nájdeme nejaké nedostatky, požadujeme nápravu, inak družstvo alebo spracovateľ o certifikáciu príde. Po úvodnom audite sú pestovateľské družstvá v rámci trojročného certifikačného cyklu skontrolované ešte dvakrát. Mimo týchto pravidelných auditov vykonávame taktiež neohlásené kontroly.

DIAGRAM PUTOVÁNÍ PLATEB A KÁVY

UKÁZKA FUNGOVÁNÍ SYSTÉMU FAIRTRADE

